

Prestehistorier.

Nordlandsprester som jægteskipperere.



Det hændte ikke saa sjelden i tidligere tider, at prester i Nordland eiede jægter og drev handel. Deres væsentligste indtægter bestod i fisk, som de førte til Bergen i sine egne jægter. Bygdefolket sendte ogsaa sine fiskevarer did med prestens jægt mod at betale ham en fastsat fragtsum og med forpligtelse at hjælpe til, naar jægten om vaaren skulde sættes ud og om høsten trækkes op paa land. Den vidkjendte Nordlandsprest Petter Dass eiede flere jægter og seilede selv til Bergen for at handle med „garperne“, eller Fjæbmændene paa Tyskebryggen, som nordlænderne ofte stod i handelsforbindelse med. En af hans jægter forliste i 1692 sammen med 16 andre Nordlandsjægter paa Statshavet. Han fortæller selv derom i sin „Nordlands Trompet“:

„Et tusind sekshundrede nitti til to,
Da vare der flere, der græd end der lo,
Den tid vore jægter de stødte.

Paa banfer og grunde i store Stats-hav,
 Man saa hverken stav eller stikke deraf,
 Det sendtes Neptuno til bytte.

Min jægt var ifølge og stødte derhos,
 Der for baade midler og timelig gods;
 O, Gud! dig ske tusindfold ære!

Du togs det igjen, det du selver mig gav,
 Se, nøgen fra moder og nøgen i grav,
 Mit symbolum stedse skal være.

Hvad skytter jeg, havet tilføied mig vold!
 Gud haver tidobbelt igjen i behold,
 Lad bruse de bølger og brumle!

Mit gods er nedsjunken, men ikke mit sind,
 Naar vi i den kommende verden gaar ind,
 Da skal os ulykken ei tumle."

I den trondhjemske reformats af 1589 tillades det presterne i Stegen og Hammerø i Salten at reise vekselvis til Bergen hvert tredje aar, og den hjemmeværende prest skulde da betjene begge prestegjelds kirker. En af Hammerøens prester, Nils Schjelderup, som levede i begyndelsen af forrige aarhundrede, havde en jægt, der var bleven saa gammel, at Hammerøværingerne ikke vovede at sende sine fiskevarer til Bergen med den og derfor negtede at hjælpe til at sætte den ud. En søndag sendte de efter gudstjenesten flokkeren ind til presten med den melding, at ingen vilde sætte ud saa skrøbeligt et fartøj; det var jo baade læft og halvraaddent og aldeles ude af stand til at seile. Da gif Schjelderup ud til sine sognebørn og gav dem det myndige og fyndige svar:

„Jeg er jeres prest, derfor skal I høre mig; jeg

er jeres provst, derfor skal I adlyde mig; men som jeres skipper befaler jeg." Og saavidt man ved, blev befalingen lystret.

Ifølge kongl. forordning af 6te mars 1739 blev det forbudt saavel geistlige som verdslige betjente at have jægtebrug; dette skulde overlades til handelsmænd og bønder, og dermed var presternes skipper saga tilende. Som det synes, blev det aldrig lagt presterne tillast, at de drev handel og jægtebrug. At være skipper ansaaes som en baade anselig og fordelagtig stilling. Som eksempel paa, hvor høit man jatte sine jægteskippere, kan nævnes hint kjendte udsagn af en helgelænding til sin prest: „I er for god til at være prest, I skulde være skipper.“

Visitationen.

Det kan vel være et par hundrede aar siden, det hændte, som nu skal fortælles. Der var visitatsdag i Skjærvø kirke. Trondhjemsbispen, som i de tider ogsaa var kirkens tilsynsmand i Nordland og Finmarken, katekiserede, og ungdommen svarede, saa godt den kunde. Stundom slog svarene til, stundom gif det rent bort i væggene, og ofte fik hans høiærværdighed slet intet svar paa sine lange og vanskelige spørgsmaal. Nu var det skif i de dage, at de voksne inde i kirkestolene svarede, naar ungdommen stod fast. Flere af de ældre rykkede ud med sin visdom, men især var der en kvæn, som altid havde svar paa rede haand. Bispen kunde spørge, saa vanskelig han vilde, kvænen stod aldrig fast. Efter kirketjenesten spurgte bispen, hvad det var

for en mand, som havde udmerket sig saa ved sine svar. Presten sagde, at det var en kvæn, som for et par aar siden var kommen fra Finland og havde taget ophold paa Haukø, en mils vei fra Skjærvø. „Den mand skulde jeg have lyst til at tale med,“ sagde bispen. Da kvænen var ført ind til ham, ytrede bispen sin forundring over hans træffende svar. „Undres ikke derover, eders høiærværdighed,“ svarede kvænen; „jeg har faaet den samme lærdom som J, men nu har et uveir fordrevet mig hid til landet.“ Siden fortalte han, at uroligheder i hjemlandet havde nødt ham til at flygte til Norge. Han skal senere være kommen tilbage til Finland, hvor han blev prest og skrev en postille, som i sin tid var meget læst.

Prestesønnen.

J gamle dage, da Hillesø var prestegaard, boede der paa øen en prest, som havde en søn, som altid gjorde, hvad han selv havde lyst til. En pinsedag, da faderen gik i kirke, forbød han sønnen at gaa ud for at samle eg, — der findes store mængder af eg i det bratte fjeld nær gaarden. Men sønnen gav sig alligevel paa vei til eggefjeldet og tog til at samle alle de eg, han kunde naa. Men da han havde flatret omkring i fjeldet en stund, faldt han udfor bergvæggen og slog sig ihjel. Presten negtede sin søn kristen jord, fordi han var kommen af dage ved sin egen ulydighed og forvovenhed, og lod ham jorde i fjeldet, hvor han var omkommen, og hvor hans grav endnu vises.

Uvenskab.

Graverkarlen ved en kirke i Nordland aabnede engang en grav, hvor der for mange aar siden var nedsat et lig, og fandt til sin forundring, at liget var helt og uden spor af, at det havde ligget saa længe i jorden. Han spurgte presten om raad, og denne bød ham at faste graven til. Saa gif der atter mange aar hen, saa baade presten og graveren var blevne gamle mænd, før graven paany blev aabnet. Men liget laa fremdeles lige helt, som om det var jordet samme dag. Da lod presten det bringe ind i sakristiet, og den næste messesøndag lyste han fra kordøren, at hvis nogen havde levet i uvenskab med den døde, skulde han gaa ind i sakristiet og tage ham i haanden og bede om tilgivelse og ogsaa selv tilgive, hvad den døde kunde have feilet. Da reisste en gammel mand sig blandt kirkealmuen og sagde: „Den døde var i levende live min værste uven, og det kom heller ikke til nogen forsoning imellem os, før han døde.“ Derpaa gif han ind til den døde, tog ham i haanden og sagde: „Tilgiv mig, ligesom jeg tilgiver dig.“ Neppe var det sagt, før liget faldt sammen og blev til støv.

Svartebogen.

I første halvdel af forrige aarhundrede var der oppe i en Nordlandsbygd en prest, som levede i fred og enighed med sine sognesfolk. Kun én mand i menighededen tyktes ham vanskelig at komme tilrette med.

Han havde altid noget at udsætte paa presten, som dog ikke tog sig synderlig nær af hans knur og kv. Manden havde i sine yngre dage lært mere end folk flest; der sagdes, at han havde gaaet i prestelære, men havde gjort et fejltrin, som havde forspildt hans fremtid, og saa var han omsider havnet oppe i hin bygd, hvor han brugte en liden gaard. Folk sagde, at han eiede svartebogen, og ingen turde yppe kv med ham, da de i saa tilfælde vilde faa med fanden selv at gjøre. Saa var det engang manden kom til presten med offer, som dér i bygden ydedes med en vog fiff af hver mand, rettighedsvog som det kaldtes. Men istedenfor rundtorff, som det efter gammel vedtagen sedvane skulde være, bragte manden en vog titling (smaatorff), som stod i meget lavere pris. Da presten udtalte sit misnøie med et saadant kniberi, blev manden vred og lovede presten løn og lige for hans vranghed. Ved hjælp af svartebogen sendte han ud en sort fugl, som fulgte efter presten, hvor han gif og stod. Selv ind i studerekammeret, hvor presten troede sig sikker mellem sine bøger, fandt den vei, og alt det han slog efter den, og alt det han manede, hjalp det ikke det grand. Tilfids gjorde sortefuglen sig om til forskjellige dyr, og disse satte saadan skræk i presten, at han sendte bud efter manden, som han havde mistænkt for at være ophavsmand til fogleriet, og bad ham om, at han for gode ord og betaling vilde tage til sig den fæle fuglen igjen, saa skulde han aldrig mere flage over hans rettighedsvog. Og da varede

det ikke længe, før sortefuglen blev sendt tilbage did, den var kommen fra.

En søndag var ungdommen opstillet paa kirkegulvet for at undervises af presten; men han spurgte saa vanskelig, at ingen kunde svare. Manden med svartebogen reiste sig da op i sin kirkestol og spurgte presten, om han syntes, det var i sin orden at give enfoldige bondebørn saadanne tunge spørgsmaal. „Jeg mener, du selv skal have nok med at udrede dit spørgsmaal,“ sagde han. Presten sagde da: „Kan du, som er saa vis, svare da?“ „Ja, det mener jeg nok,“ svarede manden; „vi to kan prøve, saa skal jeg nok greie dit spørgsmaal.“ Derpaa gav han presten svar paa alle de spørgsmaal, som blev rettede til ham, og alle, som var i kirken, sagde, at en saa lærd katekisation havde de aldrig hørt.

Da denne mand laa paa sit yderste, saa folk til sin store forundring, at han stod op af sengen, tog en bog frem under hovedgjærdet, bar den ud i kjøkkenet og puttede den ind i en bilæggerovn, hvor der laa en del gløder. Da en stund var gaaet, hørte de inde fra ovnen et frygteligt brag, som endte med, at den ene ovnsiden ind mod stuen fik en stor revne. Da skjønte alle, at det var svartebogen, som var bleven brændt, og at det var den, som havde været aarsag til larmen. Den sprukne ovn var i lang tid at se paa gaarden.

Mikkel Høgelund.¹

Hr. Mikkel var prest til Karlsø i slutningen af det 17de og begyndelsen af det 18de aarhundrede. Han boede ikke paa Karlsø, hvor senere prester i kaldet har havt bopæl, men paa gaarden Danstuen paa Danøens sydende. Det er sandsynligt, at flere af hans formænd ogsaa har boet paa denne gaard, som laa nogenlunde heldigt for reiser til annekskirkerne i Vandvaag og Kvitnes. Samme hr. Mikkel var i halvfjerde aar suspenderet fra sit embede af følgende aarsag:

Den 3dje januar 1702 skulde en ung kvinde, Anne Larsdatter, som var anklaget og dømt for at have født i dølgemaal og ombragt barnet, henrettes i Karlsøen. Presten fik hende paa retterstedet trolovet med en af hans tjenestegutter, og ifølge en i de dage almindelig folketro kunde en saadan trolovelse redde en dødsdømt kvinde. Dommens udførelse blev nu opsat, og den dødsdømte tilbragte flere aar i prestegaarden. Men prestens overordnede fandt, at han havde handlet baade mod Guds og kongens lov, sag blev anlagt mod ham, og han blev dømt fra embedet. Men prestens hustru, Rebekka Elisabeth Myhlenphort, en raadsnar og dygtig kone, drog affted til Kjøbenhavn, hvor hun havde fornemme og indflydelsesrige slegtninge og fjendinger, og ved disses hjælp fik hun udvirket kongelig opreisning; sagen fik ved bispens og amtmandens dom saadan afgjørelse, at presten skulde faa sit embede igjen,

¹ Om ham se Øverlands „fra en svunden tid“, s. 67 flg.

men for fremtiden iagttage større forsigtighed i sin gjerning. Med denne fjendelse, underskrevet af rette vedkommende, drog nu madam Hegelund hjem til Karlsø, hvor hun ankom ud paa høsten 1707. Ikke længe efter hendes hjemkomst var det netop præfensøndag i Karlsø, hvor en af nabopresterne forrettede tjenesten i de aar, hr. Mikkel var suspenderet. Da gudstjenesten var endt, gik den forrettende prest frem i fordøren og lyste præken i Karlsø paa en af de følgende søndage. I det samme reiste hr. Mikkel sig op i sin stol og raabte med høi røst:

„Og da præker Mikkel Hegelund!“

Der gik lang tid hen, før folk fik rigtig vished for, at han var fritjendt. Selv hans nærmeste overordnede, provsten Oluf Audunsøn i Tromsø, maatte vente baade aar og dag, inden han fik bispens meddelelse derom.

Anm. Den tidligere udbredte, men nu sporløst uddøde folketro, at en kvinde, som for sedelighedsforbrydelse var dømt fra livet, kunde frelses, naar en mand fremstod paa retterstedet og tilbød at tage hende tilegte, staar sandsynligvis i forbindelse med den gamle Kristenret,¹ ifølge hvilken den mand og kvinde, som bedrev blodskam, skulde være fredløse; dog kunde kvinden fritages for denne straf, hvis nogen vilde tage hende tilegte. Straffen for denne forbrydelse blev senere skjærpet til henrettelse for begge parter.

¹ Jons Kristenret, af Jon Raude, erkebiskop i Trondhjem fra 1267—1283.

Strandhug paa Prestøen.

En dag omkring midten af forrige aarhundrede blev der stort opstyr i Bodø Prestegaard. Budeien kunde nemlig melde, at storoksen, som sammen med de andre kreaturer gif ude paa Prestøen, var bleven stjaa- len, og folk, som havde fisset i nærheden af øen, der tilhørte prestegaarden, kunde fortælle, at der var kom- men en tremandsbaad roende nordfra og havde lagt i land paa øen, hvor baadsfolkene havde slagtet og bortført et af storfæet, som gif paa græsgang der. Presten, hans høiærværdighed biskop Nicolai Friis,¹ svor paa, at den okse skulde tyven faa betale med sin hals, og at han nok skulde være mand for at holde tyvepaf borte fra sit omraade for estertiden. Ofsety- ven blev ogsaa opdaget; han gjorde nu heller ikke stort for at dølge rovet. Det kom snart i rygte, at det var Ole Kristensen fra gaarden Søfting i Veffen paa Helgeland, som havde forgrebet sig paa Bodø- prestens eiendom. Han havde sammen med to leie- karle været ude paa Langenes i Vesteraaalen paa fiske, og paa hjemveien var der blevet langvarigt uveir, saa at han i lang tid havde ligget veirfast i udøerne og havde slidt ondt baade paa en og anden maade.

¹ Biskop var han ikke i virkeligheden, men havde kjøbt biskop- titelen for 8000 rigsdaler, hvoraf de 2000 var blevene anvendte til bygning af Nykirken i Bergen. Han maatte op- lyfte han i sit andragende, have denne rang, naar han skulde faa kjøbt et gammelt adelsgoods i Nordland, hvis eiere skulde være rangspersoner. Saavidt vides, blev der dog intet af kjøbet.

Paa den lange vei var al hans niste gaaet med, kostfister og madbommer var tomme, og ude i øerne, hvor han af og til havde været iland, kunde han ingen proviant faa kjøbt, da folk, som boede der, knap havde nok for sig selv og slet intet at sælge til fremmede. Ole Søfting mente, at det var baade synd og skam, om han skulde sulte sig fordærvet i et beboet land, hvor der hverken herskede sult eller dyrtid. Og da han kom ind til Prestesøen og saa en hel bufskap, sagde han til sine kamerater, at nu kunde det være godt for en sulten mave at faa lidt fersk mad efter en saa lang faste. De var enige med ham, og enden blev, at de tog sig pokkeren til hjælp og slagtede den gildetste okse, som i bufskapen var, og reiste med. Men denne spås var nær kommen Ole dyrt at staa. Han fik snart erfare, at det er saa sin sag at være en god „dragmad-i-hus“, naar det gaar ud over andenmands fæ, og at kongens bud af 1690 om, at „hver den, som paa marken stieler andenmands fæ, skal straffis med galgen,“ fremdeles var gjældende lov i Nordland. Der blev undersøgelse og dom. Sagen blev paadømt af underretten paa hans hjemsted, af lagmanden paa Stegen og af overhofretten i Kristiania. Af den sidste domstol blev han dømt fra livet for sit okseran, hvis retten skulde have sin gjænge. Oles fader, Kristen Larsen Søfting, som var en velstaaende mand, gjorde alt, hvad der stod i hans magt for at redde sønnen og slegten fra vanære. Han henvendte sig til lagmanden, Peter Thams, som i lang tid havde indehavt lagmandsembedet i Nordland og Finmarken og nu

var en gammel og svagelig mand, med bøn om hjælp for sønnen i dennes ulykke. Lagmanden lovede at skaffe profuratorhjælp i Kjøbenhavn og modtog ogsaa af Kristen Søfting 100 rigsdaler, som skulde bruges til profuratorløn. Sagen blev nu indanket for høiesteretten i Kjøbenhavn, hvor den fik et ganske andet udfald end for overhofretten. Thi ikke blot blev Ole Søfting frikjendt, men fik endog nogle hundrede rigsdaler som skadeserstatning for den haarde medfart, han havde lidt baade ved fængsling og haarde domme; dog skulde han til biskop Friis betale den tagne okse med 20 rigsdaler, som dengang var almindelig okseværd i bygderne deromkring. Hermed var naturligvis Ole Søfting vel fornøiet for sin part; men den, som ikke var fornøiet, var hr. Friis. Han syntes, at dommen var altfor mild og vilde have et eksempel statueret paa synderen til advarsel og skræk for enhver, som skulde faa lyst til at stjæle i prestens buskap. Han sendte derfor en forestilling til kongen angaaende den paadømte sag og fremsatte deri skumlerier baade om bestikkelser og urigtig fremfærd fra lagmandens side, og han endte med at ansøge om, at der maatte afkræves baade lagmanden og Kristen Søfting edelig forklaring, „saa skulde der maasse lægges for dagen det, som kongen aldrig kunde forestille sig.“ Dette forlangende blev efterkommet, idet saavel biskop Friis som lagmanden og Kristen Søfting blev indkaldte for biskopen i Trondhjem, hvor da Kristen Søfting med ed forklarede, at de 100 rigsdaler, som var leverede

lagmanden, skulde bruges til sagsførerhjælp. Nu gjorde Friis undskyldninger og søgte at komme fra det hele ved at paastaa, at han ikke havde villet sigte til høiesterettens dom. Men de høistærverdige herrer i Kjøbenhavns høiesteret var komne i slet lune over bispens flage i anledning af dommen. Og der gik ikke særdeles lang tid hen, inden kongen i et reskript af 9de juni 1758 erklærede, vistnok efter forestilling af høiesteret, at Friis havde fortjent „tiltale af generalstiftalen som den, der havde søgt at sætte skandflik paa øvrigheden.“ Men da han havde „fortolket sine talemaader“ anderledes, skulde kongen „dog for denne gang have ham forskaaet.“ Men biskoppen og befalingsmanden i Trondhjem skulde indkalde ham for sig og „i nærværelse af nogle provster og prester irettesætte ham paa det skarpeste for hans daarlige og ubefindige skrivemaade.“ Desuden skulde han betale en bod paa 1500 rigsdaler, hvoraf de 500 skulde anvendes til det appistse seminarium i Trondhjem, 500 til Fredriks seminarium i Bergen og 500 til gudeligt brug paa Island. Efter ansøgning, hvori Friis opgav, at han ved en ildebrand i Bergen havde tabt en stor del af sin formue, blev han fritaget for at yde den hele bod, men slap med at betale 200 rigsdaler til hver af de nævnte skoler. Til Island skulde derimod den hele idømte mulkt af 500 rigsdaler erlægges. Den blev der anvendt til domkirkeens bygning paa Holms bispesæde samt til hjælp for bispeembedet. Det var nu forresten ikke den eneste gang, at biskop Friis maatte

betale sine handlinger dyrt. Foruden sit presteembede indehavde han tillige et andet hverv, missionskassererembedet. Men her bar han sig saaledes ad, at han for at undgaa tiltale maatte rykke ud med den for de tider betydelige sum af 16 000 rigsdaler til missionskassen¹ mod at være fri for alt ansvar i anledning af missionens kirker i Nordlandene. Som eksempel paa hans næringsvid kan anføres, at da kirken i nabosognet Skjerstad, der dengang hørte under Bodø som vicepastorat, skulde opføres i 1759, beregnede han missionskassen en udgift af 1400 rigsdaler, hvoraf intet blev brugt. Han paalagde nemlig hver gaardbruger i bygden at betale tre rigsdaler til kirkens bygning samt 4 mark til dens ornamentter og desuden 6 dages arbejde, og hver lap skulde betale 1 rigsdaler. Tømmeret af den forrige kirke blev brugt; kun i det søndre og nordre kors blev nyt anskaffet. Trods de store bøder, som han maatte rykke ud med, vedblev dog friis at være en rig mand. Han fik nemlig stor rigdom med sin kone, som var enke efter fogden Søren Randulf i Salten, der paa grund af sin rigdom af almuen blev kaldt „sølvsfuten“. Hun var født i 1693 og døde 1779; hendes navn var Sofie a Møinichen Kolderup; med Randulf var hun gift fra 1714—1742, med friis fra 1745—1777. Af sin efterladte formue, der beløb sig til omtrent 10 800 rigsdaler, testamenterede hun fjerdedelen til velgjørende formaal i Bergen, hvor friis var prest fra 1770—1774. Bodø

¹ Det nuværende nordlandske kirke- og skolefond.

prestekald frasagde han sig allerede i 1759; da der gik rygter om hans mislige styrelse af missionsfondet, frasagde han sig ogsaa kassererembedet. Der kom ogsaa andre rygter i omløb om ham, hvilke ikke tjente til at befæste hans stilling. Han døde i Bergen 1777 omtrent 63 aar gammel.

VI.

Fra russernes herjinger.

Øifjordvær.



Paa sydsiden af Øifjorden, som fra havet skjæ-
 rer sig ind i Senjensøens yderside, ligger
 Øifjordvær, som i fortiden har været kirke-
 sted og prestebolig. Værret omgives af de høie fjelde
 Mælen og Sutarn, som steile og barske hæver sine
 spidse toppe op mod skyerne. I tidligere tider, da
 fiskerierne herude slog bedre til end nutildags, søgte
 en mængde fremmede fiskere hid, og disse skal have
 reist den derværende kirke, som for længe siden er
 nedtagen, uden at nogen ny er opført i dens sted.
 Da russerne i slutningen af middelalderen og følgende
 aarhundreder herjede Finmarkens og Nordlands kyster,
 kom engang et stort russisk krigsskib, fuldt af fribyttere,
 til Øifjordvær for at plyndre kirken og dræbe beboerne.
 Presten var borte paa anneksreise til kirken i den nær-
 liggende Ballestadfjord. Hans hustru kaldte da sam-
 men værrets folk og bad dem følge med sig i kirken;
 her gif hun op til alteret, lagde sig paa knæ og bad

Gud om hjælp i den overhængende fare. Sjøen var stille og glat som et speil. Men medens hun bad, saa man tre store, fjeldhøie bølger komme rullende efter hverandre ind mod stranden. Den første, som naaede skibet, frængede det lidt over til siden, den anden sprængte anfertaugene, og den tredje kastede det op paa stranden, hvor det knustes mod klipperne. En del af besætningen omkom i bølgerne, og de, som reddede sig op paa land, blev alle nedhuggede af indbyggerne. De dræbte rusfere blev gravede ned oppe i en bakke, hvor man endnu viser deres grave. Den dag idag finder man skibsfragter og søm i strandbreddens sand nedenfor kirketomten.

Dotteholmerne.

Engang kom der en flok rusfere ud til Gladvær i Karlsø prestegjeld for at røve. En gammel mand fra en af øerne var bleven tvungen til at være lods for dem. Da de havde hjemløgt flere steder, kom de til nogle holmer, hvor de lagde til, og hvor alle rusferne gik i land for at hvile sig. Lods'en blev ladet tilbage i baaden; men anføreren, som ikke troede ham helt, tog baadfæstet med sig og bandt enden fast om sit ene ben, før han lagde sig. Da røverne var sovne ind, tog gammelkallen, som var i baaden, en sabel, skar baadfæstet over og lagde fra land. Anføreren vaagnede ved lyden af aareslagene, og rusferne kastede sig i sjøen for at svømme ud til baaden. Men gamlingen stod færdig med en sabel og hug fingre og hænder af

enhver, som greb fat i baadsripen, og fik paa den maade taget hele røverflokken afdage. Da man siden kom ud paa holmen, hvor russerne havde ligget, fandt man der femti votter eller vanter, som alle høvede paa samme haand. Derefter fik holmerne siden sit navn.

Tuvnes kirke.

Paa Magerøen henved en mil vest for Nordkap ligger fiskeværret Tuvnes, som ifølge sagnet langt tilbage i tiden skal have haft tre og tretti opsiddere, medens det nu kun har en, og han har først for nogle aar siden nedsat sig der, efterat stedet i lang tid havde ligget øde. For et par hundrede aar siden stod her en liden kirke, den nordligste i Europa. Kirkens største rigdom var en kveite, som var arbejdet af rent sølv og skjænket af de fra sagnet vel kjendte Tuvnesbrødre.¹ Det hændte engang, at de to brødre laa ude paa havet og fiskede. Fangsten var ikke stor; de havde ikke faaet mere end en kveite af middels størrelse, da det røg op med en rygende storm, saa hav og himmel stod i ét fav. Bølger, høie som berg, kastede sine hvide skumsfavler ind over baaden, og det syntes uraad for nogen fisker at berge livet. I sin nød gjorde brødrene det løfte, at hvis de slap levende iland, skulde kirken paa Tuvnes faa en kveite af sølv, ligesaa stor som den, de havde i baaden. Uveiret lagde sig straks, snefavet lettede, og de to brødre slap lykkelig og vel i land. Sit løfte opfyldte de samvittighedsfuldt. De

¹ Om dem se Furø: „Fra Ishavets kyster“, s. 60.

Iod en af de bedste guldsmede, i landet var, arbeide en kveite af sølv og hængte den op i kirken, hvis største prydelse den i mange aar var. Saa var det en julekveld længe efter, at Tuvnes blev gjestet af en russisk røverflof, som havde mange dræbte kamerater at hevne; thi Tuvnesbrødrene havde ofte tugtet russerne med fynd og klem, og flere gange havde de dræbt eller forjaget russere, som i hine dage tidt og ofte hjemsogte Finmarken med mord og brand. Begge brødre forsvarede sig med stor tapperhed, men maatte tiljidsst bukke under for overmagten. Gaarden blev plyndret, kirkens skatte blev røvede og bragte ombord i det russiske skib, som førte rovet hjem til Rusland. Kirkens største klenodie, den kostbare sølvkveite, blev bragt til Moskva og der hængt op i en af kirkerne, hvor den endnu skal findes.

Dødmandsriften paa Hjelmese.

Ogsaa til Hjelmese kom russerne paa sine herjingstog. Den havde dengang egen kirke og prest. Da voldsmaendene nærmede sig, flygtede presten med hustru og børn og øens øvrige folk til en stor hule vest for fiskeværret Keilen og skjulte sig der. Hulens aabning vendte ud mod havet, og kun i magsveir kan der landes nedenfor den. Russerne huserede paa røvervis i værret; alt, som havde noget værd, slæbte de med sig og ledte derhos overalt efter indbyggerne for at stille sin myrdelyst. Tilslut fik de høre gjøingen af en hund, som prestefruen havde taget med sig i hulen.

Ledede af lyden opdagede de flygtningerne, som alle blev dræbte. I lang tid saa man de myrdedes ben inde i bergkløften, som har faaet navnet Dødmandsristen efter hint grufulde myrderi.

Loppens kirke.

Tidligere stod Loppens kirke i Nttervær paa søns nordside, hvor saavel dens tomt som kirkegaardsmur endnu er at se. Om kirken og dens skjæbne fortæller sagnet følgende:

En søndag, da folk var samlede i kirken, kom et russisk fartøi, bemanded med en røverflåde, og lagde sig i skjul bag en klippepynt. For at komme uforvarende over kirkefolket fastede røverne sig i sjøen og svømmede ind mod stranden. En kone saa fra kirkevinduet den svømmende flok, men troede, det var edderfugle, som boltrede sig derude. Snart efter var alle røverne paa land og stævnede mod kirken, som de omringede, saa at ingen slap ud. Da presten saa fienderne trænge ind i kirken, begyndte han at holde ligetale over sig selv og sin menighed. Saalænge han talte, holdt røverne sig stille. Presten vedblev at tale time efter time, indtil han tilsidst segnede om af udmattelse. Da styrtede ildgjerningsmændene sig over menigheden og dræbte for fode unge og gamle. Presten blev myrdet paa den skræffelige maade, at hans tunge blev trukken ud gennem hans opskaarne næsse. Efter at have ranet alt, som var at finde, satte de ild paa kirken, som brændte op tilligemed ligdyngerne.
